

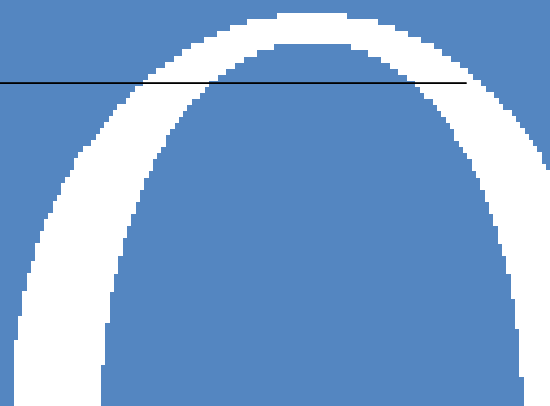

MONITOR

Den danske landbrugs- og fødevareklynge i et internationalt perspektiv

Februar 2010

Jørgen Rosted, Henrik Lyng Hansen og Trine Fuglsang

Forord

I denne rapport sammenlignes beskæftigelsen i den danske landbrugs- og fødevareklynge med andre store landbrugs- og fødevareklynger i Europa, Nordamerika og Australien, og der gennemføres en detaljeret sammenligning mellem de største europæiske landbrugs- og fødevareklynger. Analysen er den første af sin art, idet der har været adgang til verdens største og mest detaljerede klynge-database fra Monitor Group, Boston, USA.

Monitor Group anvender en bredere definition af landbrugs- og fødevareklyngen end tidligere analyser, der har anvendt data fra European Cluster Observatory. Forskellen gør sig især gældende ved, at Monitor inkluderer primærsektoren blandt de globale erhverv, hvilket med denne analyse har gjort det muligt at tegne et mere retvisende billede af den danske landbrugs- og fødevareklynge i et internationalt perspektiv.

Formålet med analysen har været at identificere den danske landbrugs- og fødevareklynge internationale styrkepositioner og identificere, hvor vigtige konkurrenter er lokaliseret.

Analysen er udført for Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri af et team i FORA bestående af Jørgen Rosted, Henrik Lyng Hansen og Trine Fuglsang. Lasse Nielsen og Tobias Rit-zau-Kjærulff har bidraget med research, datakørsler og beregninger. Henning Otte Hansen fra Fødevareøkonomisk Institut har bidraget med sparring og input om virksomhederne i den danske landbrugs- og fødevareklynge.

Indhold

Forord	2
1. Sammenfatning.....	4
2. Introduktion til international benchmark af klynger	7
2.1 Hvad er en erhvervsklynge?	7
2.2 International benchmarkanalyse af klynger.....	7
3. Udvælgelse af benchmarkregioner	9
3.1 Datagrundlag	9
3.2 Benchmarkregioner	10
3.3 Den japanske udfordring	10
4. De største og bredest funderede landbrugs- og fødevareklynger.....	12
4.1 De største klynger.....	12
4.2 De bredest funderede klynger	13
5. Styrkepositioner i den danske landbrugs- og fødevareklynge	15
5.1. Fremstilling af kød.....	18
5.2. Fremstilling af mejeriprodukter	19
5.3. Fremstilling af chokolade, sukkervarer og småkager	20
5.4. Fremstilling af øl og alkohol	21
5.5. Fremstilling af andre forarbejdede fødevarer	22
5.6. Fiskeri og fiskeprodukter	23
6. Fremstilling af landbrugsudstyr og maskiner til fødevarereproduktion	24
7. Landbrugs- og fødevareeksport på verdensmarkedet.....	27
Bilag 1. Eksempler på danske virksomheder i landbrugs- og fødevareklyngen.....	30
Bilag 2. Regionernes beskæftigelse og befolkning. Top 20, landbrugs- og fødevareklynger.....	33
Bilag 3. De nederlandske landbrugs- og fødevareklynger	34

Den danske landbrugs- og fødevareklynge i et internationalt perspektiv

1. Sammenfatning

Den danske landbrugs- og fødevareklynge er stor og fylder meget både i dansk økonomi og i den globale konkurrence på landbrugs- og fødevarer.

Klyngeanalyser bygger på en antagelse om, at virksomheder, der er lokaliseret i store erhvervsklynger, er mere effektive og innovative, og at det er erhvervsklynger, der driver en regions vækst og velstand. Der er mange empiriske belæg for, at antagelsen også holder i praksis. I denne analyse sættes der fokus på styrken af den danske landbrugs- og fødevareklynge i et internationalt perspektiv.

I denne analyse foretages der en international sammenligning af landbrugs- og fødevareklynger. Sammenligningen foretages på antal beskæftigede, hvilket er en god indikator for en klynges styrke. Det ville være godt at supplere sammenligningen på beskæftigelse med sammenligninger af for eksempel klyngernes produktivitet og eksport. Denne analyse er imidlertid begrænset til klyngebeskæftigelse og landeeksport.

Målt på antal beskæftigede¹ er den danske landbrugs- og fødevareklynge blandt de ti største landbrugs- og fødevareklynger i den udviklede del af verden. De 5 største ligger i Japan, men japansk landbrug er rettet mod det japanske hjemmemarked og har en meget beskeden eksport, hvorfor denne internationale analyse af landbrugs- og fødevareklynger er begrænset til Nordamerika, Europa og Australien.

Af de ti største landbrugs- og fødevareklynger i Nordamerika, Europa og Australien ligger de seks i Europa, tre i Canada og én i Australien. Den største landbrugs- og fødevareklynge ligger i Bretagne, Frankrig med næsten 200.000 beskæftigede. Den næststørste klynge ligger i Ontario, Canada med ca. 190.000 beskæftigede. Den danske landbrugs- og fødevareklynge er den tredjestørste med ca. 175.000 beskæftigede, og dermed den næststørste landbrugs- og fødevareklynge i Europa.

Store erhvervsklynger præger ofte hele regioners erhvervsudvikling. Et velkendt eksempel er bilindustrien, som i nogle regioner er meget dominerende. Et andet velkendt eksempel er IKT, som i nogle regioner sætter sit afgørende præg på erhvervsudviklingen. Men det gælder også landbrugs- og fødevareproduktion. Den største landbrugs- og fødevareklynge i Bretagne opfattes af nogle franskmænd som hele Frankrigs spisekammer. I Bretagne er 6.3 pct. af befolk-

¹ Der er tale om det antal personer, der har haft et ansættelsesforhold i 2006, som er det seneste år med detaljerede tal. En stor del af beskæftigelsen er ejerne (landmændene) i landbruget. Ofte anvendes antal fuldtidsbeskæftigede, som er en del mindre, men der findes ikke sammenlignelige tal for fuldtidsbeskæftigede. Det skønnes at antal fuldtidsbeskæftigede i Danmark er ca. 25.000 mindre end antal beskæftigede.

ningen direkte beskæftiget med fremstilling af landbrugsprodukter og fødevarer, men lige efter Bretagne følger en anden fransk region, Loire, hvor 4.1 pct. af befolkningen er beskæftiget med landbrug og fødevarer. Blandt de 10 største landbrugs- og fødevareklynger fylder den danske klynge tredje mest, idet 3.2 pct. af den danske befolkning er beskæftiget med landbrugsproduktion og fremstilling af fødevarer, hvilket understreger betydningen af den danske fødevareproduktion. I Øst Nederlandene er kun 1.3 pct. af befolkningen beskæftiget med landbrugsproduktion og fremstilling af fødevarer, jf. bilag 2.

Produktionen af landbrugs- og fødevarer er i denne analyse opdelt i fem hovedområder: *landbrugsafgrøder, animalsk produktion, fremstilling af fordærlige fødevarer, fremstilling af ikke-fordærlige fødevarer samt fiskeri og fiskeprodukter.*

Det er en styrke, hvis en fødevareklynge er bredt funderet inden for alle fem hovedområder. Fremtidens globale konkurrence vil i stigende grad blive en konkurrence på innovation, og det kommer også til at gælde for landbrugs- og fødevarer. Innovation bygger blandt andet på kombination af viden inden for flere forskellige områder, hvorfor det er en fordel, at en erhvervsklynge er bredt funderet. Den danske landbrugs- og fødevareklynge har den bredeste fundering blandt alle klyngerne i Nordamerika, Europa og Australien. Den danske klynge er således den eneste klynge, som målt på beskæftigelsen er i Top 20 inden for alle fem hovedområder.

Det er naturligvis også en styrke, hvis en erhvervsklynge har nogle spidskompetencer, hvor den er blandt de absolut førende i den globale konkurrence. I denne analyse er produktionen af landbrugs- og fødevarer yderligere opdelt på 29 underklynger.

Den danske landbrugs- og fødevareklynge har i international sammenhæng sine styrkepositioner inden for *fremstilling af kød og fremstilling af mejeriprodukter.*

Der er næsten 20.000 beskæftigede på danske slagterier m.v. inden for fremstilling af kød. Det placerer Danmark på en 16. plads sammenlignet med de europæiske og amerikanske underklynger. Det kan forekomme som en beskeden placering, da den danske landbrugs- og fødevareklynge er den næststørste landbrugs- og fødevareklynge i Europa. Forklaringen er formentlig, at den danske klynge er specialiseret i svinekød, mens flere af de øvrige klynger er meget store inden for fremstilling af oksekød. Data giver imidlertid ikke mulighed for at skelne mellem fremstilling af oksekød, svinekød, fjerkræ m.v., men der er datamæssigt belæg for, at den danske underklynge for fremstilling af svinekød og kylling er blandt af de absolut største i verden.

Der er knap 9.500 ansatte på danske mejerier m.v., der er beskæftiget med fremstilling af mejeriprodukter. Det placerer Danmark på en 5. plads sammenlignet med de europæiske og amerikanske klynger, hvorfor fremstilling af mejeriprodukter også må betragtes som en dansk styrkeposition.

Danmark har også en række andre styrkepositioner inden for produkter baseret på landbrugsafgrøder og animalsk produktion, hvor vi er blandt de førende i verden. Det gælder *fremstilling af chokolade, sukkervarer og småkager, fremstilling af andre forarbejdede fødevarer*

samt *fremstilling af øl og alkohol*. Herudover har den danske landbrugs- og fødevareklynge en styrkeposition indenfor *fiskeri og fiskeprodukter*.

Den store danske landbrugsproduktion har dannet grundlag for en betydelig dansk produktion af landbrugsudstyr og maskiner til fødevareproduktion, hvor Danmark stadig er blandt de store producenter.

Danmark har en samlet eksport af landbrugsprodukter og fødevarer på 109 mia. kr. Knap 80 mia. kr. af eksporten udgøres af forarbejdede fødevarer. Knap 20 mia. kr. er eksport af landbrugsafgrøder og animalsk produktion, og godt 10 mia. kr. er fisk og fiskeprodukter.

Der findes ikke sammenlignelige tal for klyngernes eksport, men der er grund til at tro, at den danske landbrugs- og fødevareklynge er blandt verdens mest eksportintensive landbrugs- og fødevareklynger.

Satsning på nye og innovative fødevarer er formentlig vejen frem for at sikre og udbygge den danske topposition på landbrugs og fødevareområdet.

Et detaljeret (*peer review*) studie af de førende landbrugs- og fødevareklynger kunne give et godt udgangspunkt for at skabe en faktabaseret erhvervsstrategi for den danske landbrugs- og fødevareklynge. Dette studie er et første skridt på vejen.

I det følgende afsnit gives en introduktion til klyngeanalyser og datagrundlag.

2. Introduktion til international benchmark af klynger

2.1 Hvad er en erhvervsklynge?

En erhvervsklynge er en gruppe af virksomheder, der har lokaliseret sig i samme økonomiske region, fordi det giver nogle konkurrencemæssige fordele.

Det kan være beslægtede virksomheder, der er i samme branche og konkurrerer på det samme marked, hvorfor de trækker på de samme regionale ressourcer. De beslægtede virksomheder kan både rivalisere og samarbejde, og begge dele kan være med til at gøre dem mere konkurrencedygtige.

Klyngedannelse kan også opstå mellem virksomheder, der er i forskellige led af den samme værdikæde, og som har nogle effektivitetsfordele ved at være lokaliseret det samme sted. Det samme gælder rådgivningsvirksomheder, der kan have klare fordele af at lokalisere sig i nærheden af klienterne.

Klynger består ikke nødvendigvis kun af erhvervsvirksomheder. Der er mange eksempler på, at offentlige eller halvoffentlige videns- og uddannelsesinstitutioner er lokaliseret i samme region som de virksomheder, der er primære aftagere af deres videns- og kandidatproduktion.

Det er markedet og konkurrencen på markedet, der danner klyngerne. Mange af de vilkår, der har betydning for virksomhederne er forskellige fra region til region, hvorfor konkurrencen betyder, at erhvervsspecialiseringen bliver forskellig mellem regionerne.

Erhvervsklynger er hele tiden under forandring. Nogle klynger - eller dele af klynger - er i tilbagegang mens andre klynger - eller dele af klynger - er i fremgang, og nye klynger kan være under dannelse. Klyngernes forandringer sker langsomt og strækker sig over lang tid i meget komplekse sammenhænge, som ingen har det fulde billede af, men der er et sikkert empirisk belæg for, at virksomheder, der er lokaliseret i store klynger, har højere produktivitet og at regioner og lande, der er hjemsted for store klynger, har højere økonomisk velstand.

2.2 International benchmarkanalyse af klynger

Formålet med internationale benchmarkanalyser af erhvervsklynger er at identificere styrker og svagheder og danne grundlag for analyser af de muligheder og trusler, erhvervsklyngen står over for. En benchmarkanalyse fører ikke umiddelbart til en handlingsorienteret strategi for erhvervsklyngen, men kan være et meget værdifuldt grundlag for en faktabaseret klyngestrategi.

Klyngens virksomheder kan også have gavn af en international benchmark og især en dybtgående sammenligning med de bedste konkurrentklynger. Men hovedformålet med benchmark af erhvervsklynger er at skaffe et bedre beslutningsgrundlag for de organisationer og myndigheder, der arbejder på at forbedre de erhvervsmæssige rammebetingelser.

Eksempel på en klynge-specifik rammebetingelse er om universiteternes uddanner tilstrækkeligt med kandidater, der har de kompetencer, som virksomheder i klyngen efterspørger. Et andet eksempel er kvaliteten og relevansen af den vidensopbygning, der er afgørende for virksomhedernes effektivitet og innovationskapacitet samt videndelingen mellem virksomhederne og mellem virksomheder og vidensinstitutioner. Et yderligere eksempel på vigtige erhvervsvilkår er de rammebetingelser, der er afgørende for iværksætteraktiviteten. For mange erhvervsklynger kan det offentlige efterspørgsel og den offentlige regulering også være afgørende rammebetingelser.

Dette studie er første fase af en international benchmark af den danske landbrugs- og fødevarer-klynge. Sammenligningen er alene foretaget på omfanget af beskæftigelsen, men ikke på klyngernes vækst, produktivitet eller innovation. Der er heller ikke i denne omgang foretaget sammenligninger af de klynge-specifikke rammebetingelser. Indikatorer, der har et detaljering-niveau, som gør det muligt at give et billede af de klynge-specifikke rammebetingelser er ikke umiddelbart tilgængelige, men må konstrueres særskilt eller indsamles via en spørge-skemaundersøgelse.

I denne analyse er der benchmarket på landbrugs- og fødevarer-klyngens samlede beskæftigelse og på beskæftigelsen inden for en række delområder. Det undersøges, hvor de største landbrugs- og fødevarer-klynger er lokaliseret, hvor bredt specialiseret den danske klynge er i forhold til de internationale konkurrenter, og til sidst identificeres danske styrkepositioner og hvor de internationale konkurrenter inden for de danske styrkepositioner er lokaliseret. Analysen afsluttes med en sammenligning af landbrugs- og fødevarer-eksporten på landeniveau.

3. Udvalgelse af benchmarkregioner

3.1 Datagrundlag

Analysen baserer sig på 2006 data fra Monitor Group's klyngedatabase².

Monitordatabasen indeholder blandt andet beskæftigelsesdata for 329 OECD regioner, samt eksportdata for 29 OECD-lande. Beskæftigelsen er opdelt på 40 globale erhvervsklynger, hvor landbrugs- og fødevareklyngen er en af dem.

Landbrugs- og fødevareklyngen er i Monitors database opdelt i følgende fem hovedområder:

- Landbrugsafgrøder
- Animalsk produktion
- Fremstilling af fordærlige fødevarer
- Fremstilling af ikke-fordærlige fødevarer
- Fiskeri og fiskeriprodukter

Landbrugsafgrøder omfatter underklynger som dyrkning af korn og fremstilling af grøntsager og planter. Området landbrugsafgrøder omfatter også fremstilling af de landbrugsmaskiner, der er en nødvendig forudsætning for at kunne drive moderne landbrug, og den rådgivning der er rettet mod produktion af landbrugsafgrøder. At produktionen af landbrugsmaskiner og rådgivning om landbrugsproduktion er medtaget skyldes netop, at der er tale om en klyngeanalyse, og at det historisk har vist sig, at produktionen af landbrugsafgrøder, produktionen af landbrugsmaskiner og rådgivning om produktionen af landbrugsafgrøder har en tendens til at lokalisere sig i samme region. Det gælder internationalt og det gælder i Danmark.

Animalsk produktion omfatter kvæg, svin og fjerkræ samt andre dyr, der anvendes til fødevarer. Produktionen af pelsdyr er også en del af den animalske produktion. Beskæftigelsen på blandede brug, hvor der både fremstilles landbrugsafgrøder og animalsk produktion er henregnet til animalsk produktion.

Fremstilling af fordærlige fødevarer har slagterier som en af aktørerne. Det gælder både slagting af kvæg, svin og fjerkræ. Fremstilling af mejeriprodukter er en anden aktivitet inden for hovedområdet fremstilling af fordærlige fødevarer.

Fremstilling af ikke-fordærlige fødevarer indeholder en lang række forskellige produkter. Området indeholder blandt andet produktion af øl og sodavand, fremstilling af te og kaffe,

² For mere information om Monitor Group's klyngedatabase kontakt Cluster Database Project Manager Christopher Tyler, 'Christopher.Tyler@Monitor.com'.

chokolade- og sukkervarer samt olie, fedt og ingredienser til fremstilling af fødevarer. Fremstilling af maskiner til fødevarereproduktion er også en del af dette hovedområde.

Fisk og fiskeriprodukter indeholder dambrug og fiskeavl samt selve fiskerierhvervet. Forarbejdning og konservering af fisk er endvidere omfattet af hovedområdet.

Af bilag 1 fremgår hvilke større danske virksomheder, der falder inden under de fem hovedområder.

De fem hovedområder er yderligere opdelt i 29 forskellige underklynger, der defineres ud fra branchestatistikken (NACE rev.1.1 DB07). Monitor Group databasen indeholder kun data for de 29 underklynger for klyngerne i Europa og USA.

3.2 Benchmarkregioner

I klyngeanalyser er det helt afgørende, at den økonomiske region, som er hjemsted for klyngen, er en veldefineret økonomisk region, hvilket statistisk set er en større udfordring end det umiddelbart kunne lyde.

USA, der har en længere tradition for klyngeanalyser, har opdelt USA i 179 regioner, som kan opfattes som egentlige økonomiske regioner omfattende et fælles arbejdsmarked og et naturligt geografisk område for vidensdeling. De amerikanske data udarbejdes af Commerce Department, Bureau of Economic Analysis.³

De europæiske lande opdeles i regioner, der følger administrative kriterier snarere end økonomiske. De europæiske regioner følger NUTS – klassifikationen, som indrapporteres til Eurostat.⁴

Regionsopdelingen i Canada, Japan og Australien følger også administrative inddelinger snarere end økonomiske kriterier.

Det er vurderingen, at regionsopdelingen til trods for de forskellige kriterier er et brugbart grundlag for internationale sammenligninger. Var i stedet anvendt administrative kriterier i USA ville Californien f.eks. være en region og have den klart største landbrugs- og fødevarerklynge, men Californien er et stort område både arealmæssigt og befolkningsmæssigt og indeholder flere landbrugs- og fødevarerklynger. I bilag 2 er Top 20 landbrugs- og fødevarerklyngernes rangering efter klyngebeskæftigelse og befolkning angivet.

3.3 Den japanske udfordring

Der findes naturligvis landbrugs- og fødevarereproduktion overalt i verden og i de nyindustrialiserede lande og i udviklingslandene er der ofte en meget stor landbrugsproduktion. Det er en produktion, som har stigende betydning for verdenshandlen med fødevarer, men produktionsforholdene er stadig en del forskellig fra forholdene i de mest udviklede lande, hvorfor

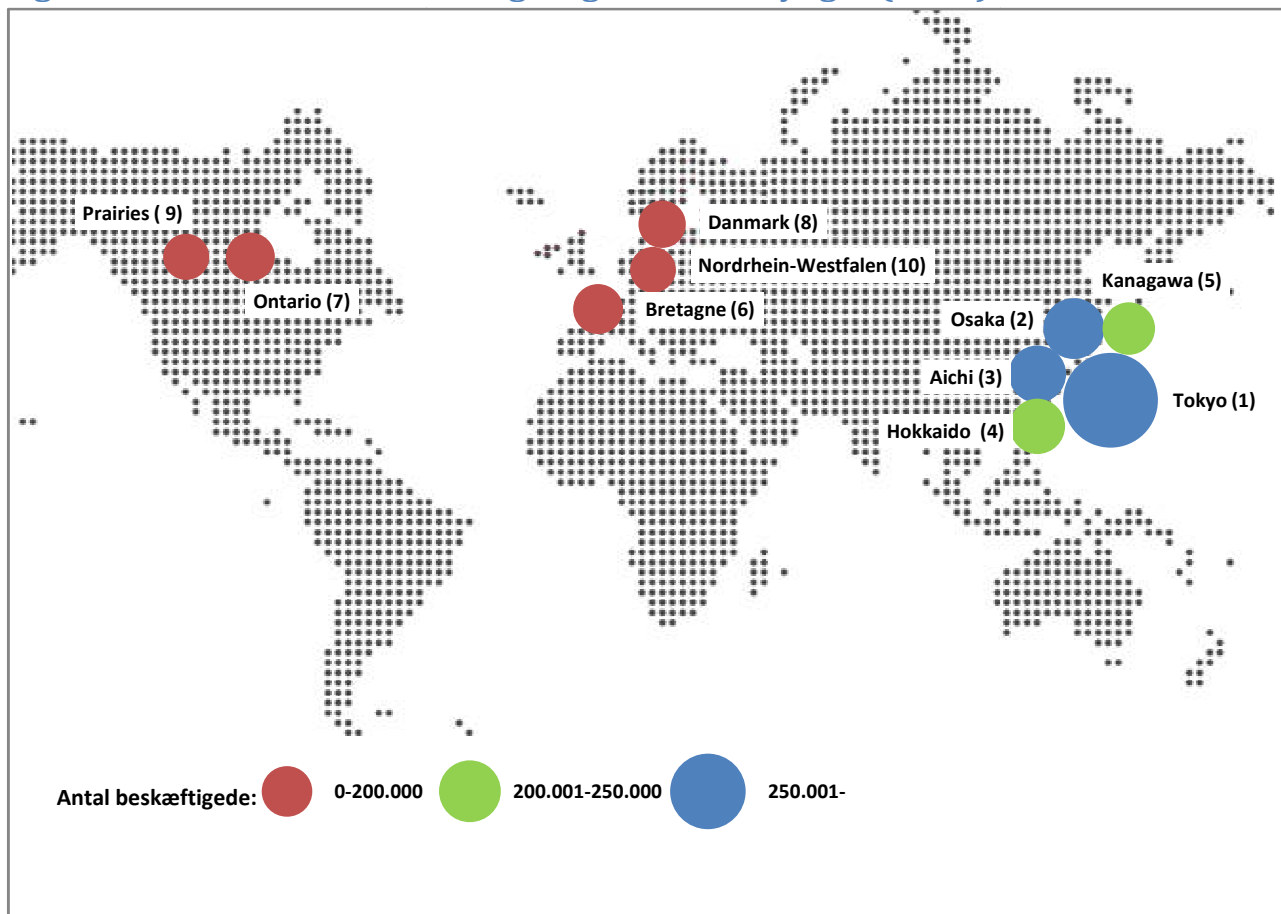
³ <http://www.bea.gov>

⁴ http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nuts/basicnuts_regions_en.html

denne analyse tager udgangspunkt i landbrugs- og fødevarereproduktionen i de udviklede lande.

Japan har en meget stor produktion af landbrugs- og fødevarer, og verdens fem største landbrugs- og fødevarerklynger ligger i Japan. Den sjette største klynge ligger i Bretagne, Frankrig. Nummer syv i Ontario, Canada. Den danske landbrugs- og fødevarerklynge er nr. 8, jf. figur 3.1.

Figur 3.1: De 10 største landbrugs- og fødevarerklynger (2006)

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Regionernes placering er angivet i parentes. Størrelsen på boblerne angiver det interval klyngens beskæftigelse ligger inden for.

Den japanske landbrugs- og fødevarereproduktion er i høj grad koncentreret om leverancer til hjemmemarkedet. På eksportmarkederne spiller Japan en beskedne rolle med kun 0.4 pct. af verdensmarkedet for fødevarer. Det japanske landbrug er formentlig også væsentligt mere beskæftigelsesintensivt end landbrugsproduktionen i den vestlige verden. Det er derfor valgt at fokusere på de landbrugs- og fødevarerklynger de danske virksomheder vurderes at være i direkte konkurrence med på det globale marked. Den mere detaljerede sammenligning er derfor koncentreret om landbrugs- og fødevarerklyngerne i Nordamerika, Europa og Australien.

4. De største og bredest funderede landbrugs- og fødevareklynger

4.1 De største klynger

Af de ti største landbrugs- og fødevareklynger i Nordamerika, Europa og Australien ligger de seks i Europa, tre i Canada og en i Australien. Den største landbrugs- og fødevareklynge ligger i Bretagne, Frankrig med næsten 200.000 beskæftigede. Den næststørste klynge ligger i Ontario, Canada med ca. 190.000 beskæftigede. Den danske landbrugs- og fødevareklynge er den tredjestørste med ca. 175.000 beskæftigede, og altså den næststørste landbrugs- og fødevareklynge i Europa. Tyskland er hjemsted for tre store landbrugs- og fødevareklynger nemlig i Nordrhein-Westfalen, Bayern og Niedersachsen.

Nederlandene har også en meget stor produktion af landbrugs- og fødevarer, men i Eurostats regionsstatistik er Nederlandene opdelt i 4 regioner. Regnes Nederlandene som én region har Nederlandene den største landbrugs- og fødevareklynge i Europa med godt 200.000 beskæftigede, hvilket er ca. 5.000 flere end i Bretagne.

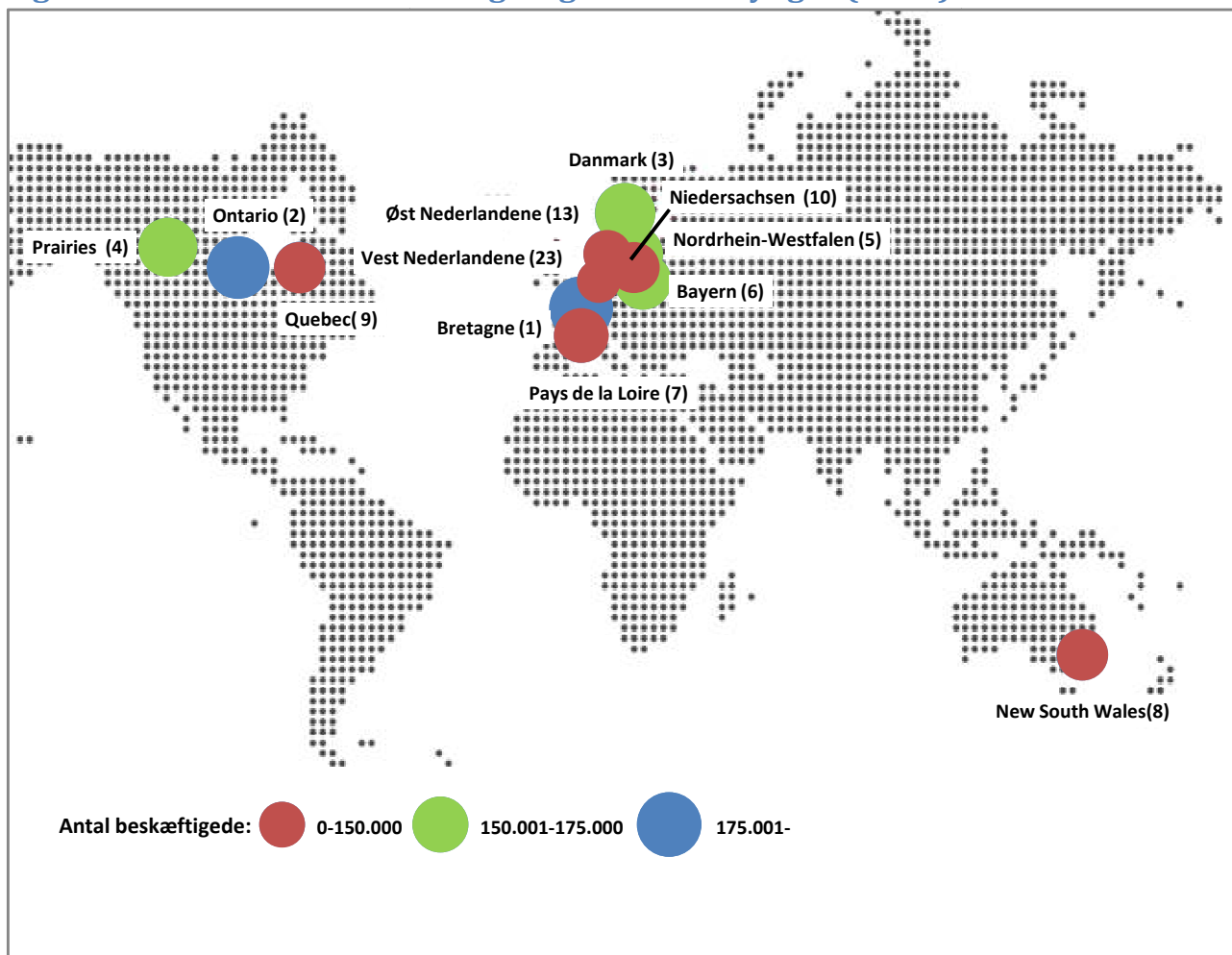
Ved identificeringen af de landbrugs- og fødevareklynger er det derfor afgørende, om Nederlandene regnes som en region ligesom Danmark, eller om Nederlandene opdeles i flere regioner som tilfældet er med de større lande. Den største nederlandske region er Vest Nederlandene med 7.6 mio. indbyggere. De to næststørste regioner har 3.5 mio. indbyggere, hvilket er stort set det samme som Bretagne.

Arealmæssigt hører Nederlandene til de små lande som Danmark, hvilket kunne begrunde, at Nederlandene blev opfattet som en økonomisk region. Der er imidlertid en ret markant forskel på landbrugs- og fødevarerproduktionen mellem de nederlandske regioner. I Vest Nederlandene er produktionen domineret af landbrugsafgrøder, hvilket ikke mindst drejer sig om den store produktion af grøntsager og blomster, mens de 3 andre regioner har en sammensætning på hovedområder, som minder mere om de øvrige europæiske klynger.

I denne analyse er det valgt at opdele Nederlandene i 2 regioner; Vest Nederlandene og Øst Nederlandene, der kommer til at bestå af de tre regioner i henholdsvis syd, øst og nord, jf. bilag 3.

Med denne opdeling får Øst Nederlandene den trettendestørste landbrugs- og fødevareklynge med 110.000 beskæftigede. Vest Nederlandene har godt 90.000 beskæftigede i landbrugs- og fødevareklyngen, hvilket giver en placering som nr. 23. Da de nederlandske klynger tilsammen udgør Europas største koncentration af beskæftigede på landbrugs- og fødevarerområdet, er begge klynger inddraget i den mere detaljerede analyse, som ellers kun omfatter Top 10 klyngerne, jf. figur 4.1.

Figur 4.1: De 10 største landbrugs- og fødevareklynger (2006)

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Regionernes placering er angivet i parentes. Størrelsen på boblerne angiver det interval klyngens beskæftigelse ligger inden for.

4.2 De bredest funderede klynger

Udover at være en stor klynge i et internationalt perspektiv, kan det også være en styrke at have en landbrugs- og fødevareklynge, der er bredt funderet inden for flere forskellige landbrugs- og fødevareområder. I fremtidens konkurrence på viden og innovation, hvor der blandt andet konkurreres på at kombinere viden fra forskellige underklynger, kan det være en fordel, at fødevareklyngen har en betydelig bredde. Det gør klyngen mindre sårbar i den globale konkurrence. Nogle regioner i verden er meget koncentreret på en enkelt eller få underklynger, mens andre regioner formår at være godt repræsenteret inden for flere af de fem hovedområder.

Den danske landbrugs- og fødevareklynge er bredt funderet, og for hver af de fem hovedområder rangerer Danmark blandt de 20 største aktører i Nordamerika, Europa og Australien målt på beskæftigelse. På landbrugsafgrøder og animalsk produktion er Danmark helt oppe blandt Top 5 regionerne.

Det er kun Danmark, der formår at placere sig i Top 20 på alle fem hovedområder. Det indikerer, at Danmark er i den absolutte top på internationalt plan, når det gælder om at have en bred fundering inden for landbrugs- og fødevareaktiviteter. Landbrugs- og fødevareklyngen i Ontario er den eneste med 4, mens de øvrige Top 10 klynger har 3 hovedområder i Top 20 undtagen New South Wales i Australien, der kun har 2, jf. tabel 4.1.

Tabel 4.1: De 10 bredest funderede landbrugs- og fødevareklynger (2006)

	Top 20 placeringer, Antal
Danmark	5
Ontario, Canada	4
Bretagne, Frankrig	3
Nordrhein-Westfalen, Tyskland	3
Bayern, Tyskland	3
Pays de la Loire, Frankrig	3
Niedersachsen, Tyskland	3
Baden-Württemberg, Tyskland	3
Prairies, Canada	2
New South Wales, Australien	2

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Tabellen er lavet på baggrund af en Top 20 rangering af OECD regionerne målt på antal beskæftigede inden for hver af de fem hovedområder. Herefter er det undersøgt, hvor mange gange en region ligger i Top 20.

5. Styrkepositioner i den danske landbrugs- og fødevarerklunge

Det er naturligvis også vigtigt, at klynger har nogle spidskompetencer eller styrkepositioner, for at stå stærkt i den globale konkurrence. Styrkepositioner kan ikke alene måles på størrelse, men må også måles på forhold som produktivitet, markedsandele og fremgang i markedsandele på det globale marked. Det sker ikke i dette studie. Men størrelse og kritisk masse er et godt udgangspunkt for en vurdering af klyngers styrkepositioner.

I det følgende er de underklynger inden for landbrugs- og fødevarerproduktionen, hvor den danske klynge er koncentreret identificeret og sammenlignet med de underklynger, der har en tilsvarende koncentration. Koncentrationen er alene målt på beskæftigelsen. Det kræver naturligvis nærmere analyser at udpege de afgørende konkurrenter til de danske styrkepositioner inden for landbrug og fødevarerproduktion, ligesom det kræver nærmere analyser at afdække underklynger, hvor Danmark står særlig svagt, men det er vurderingen, at en analyse af beskæftigelseskoncentrationen kan danne et godt udgangspunkt.

Monitor Group databasen giver, som tidligere beskrevet, mulighed for at opdele de fem hovedområder i 29 underklynger, hvor størrelsen af beskæftigelsen kan sammenlignes. Der er kun mulighed for en detaljeret sammenligning af klyngerne i Europa og USA, hvorimod Canada og Australien må udelades af denne del af analysen.

I figur 5 er de fem hovedområder og de 29 underklynger vist. I parentes er angivet hvor mange, der er beskæftigede inden for hovedområdet og de tilhørende underklynger.

Figur 5: Den danske landbrugs- og fødevarerklynge (2006)

Landbrugsafgrøder (63 940)	Animalsk produktion (44 364)	Fiskeri og Fiskeriprodukter (9 315)	Fordærlige fødevarer (27 525)	Ikke fordærlige fødevarer (29 670)	
Dyrkning af afgrøder (36 784)	Støttefunktioner til animalsk produktion (1 248)	Aqua Kultur (669)	Fremstilling af kød (17 596)	Produktion og forarbejdning af konserver (1 586)	Fremstilling af foder til dyr (2 824)
Landbrugs Supportservice og engroshandel med råvarer (19 602)	Husdyrproduktion (16 336)	Jagt og Fiskeri (3 727)	Fremstilling af mejeriprodukter (9 555)	Fremstilling af krydderi/ smag (496)	Fremstilling af special fødevarer (386)
Tobaksdyrkning og engros (1 467)	Engroshandel med dyr (3 759)	Seafood bearbejdning (4 919)	Fremstilling af grøntsager (374)	Fremstilling af vand/sodavand (4 250)	Fremstilling af olie og fedt (734)
Fremstilling af Landbrugs-udstyr (5 308)	Husdyr (14 247)			Fremstilling af andre forarbejdede fødevarer (4 273)	Fremstilling af øl og alkohol (4 715)
Fremstilling af gødningsstoffer og pesticider (779)	Svine- og fjerkræproduktion (8 774)			Fremstilling af te og kaffe (277)	Fremstilling af stivelsesprod. (215)
				Fremstilling af chokolade, sukker og småkager (4 840)	Fremstilling af kornprodukter (1 016)
				Fremstilling af maskiner til fødevarerproduktion (4 059)	

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: I parentes er angivet antal beskæftigede i her af de fem hovedområder og inden for de 29 underklynger i 2006.

Som det fremgår af figur 5 er den danske landbrugs- og fødevarerklynge sammensat af mange underklynger, der dækker virksomheder inden for produktionen af råvarer, fødevarer, fiskeri og fremstilling af de maskiner, der bruges i landbruget og til fremstilling af fødevarerprodukterne.

De to danske hovedområder *Landbrugsafgrøder* og *Animalsk produktion* beskæftiger tilsammen ca. 100.000 med produktion af råvarer, der kan anvendes til fremstilling af fødevarer. Det er den andenstørste beskæftigelseskoncentration i USA og Europa til fremstilling af råvarer til fødevarerproduktion. Den største ligger i Bretagne med 133.500 beskæftigede, hvoraf hovedparten er beskæftiget med animalsk produktion. Det betyder, at den danske underklynge inden for landbrugsafgrøder er den største i USA og Europa målt på antal beskæftigede.

Den tredjestørste beskæftigelseskoncentration inden for produktion af råvarer til fremstilling af fødevarer findes i den franske region Loire, der har ca. 90.000 beskæftigede.

Effektiviteten i fremstillingen af råvarer til fødevarerproduktionen er naturligvis meget vigtig, og det gælder også kvaliteten af råvarerne, der kan være helt afgørende for konkurrencepositionen for fødevarerproducenterne. Der er grund til at tro, at både effektivitet og kvalitet har et

pænt niveau i dansk landbrug. Det understreges blandt andet af en anelig eksport af landbrugsprodukter – vegetabiliske og animalske – på godt 18 mia. kr., hvilket svarer til 16 pct. af den samlede danske eksport fra landbrugs- og fødevareklyngen, jf. senere.

Ligesom fødevareproducenterne er afhængige af adgangen til gode og billige råvarer, er producenterne af råvarerne afhængige af, at fødevareproducenterne klarer sig godt i den globale konkurrence.

I det følgende identificeres danske styrkepositioner inden for fremstilling af fødevarer, og beskæftigelsen sammenholdes med beskæftigelsen i de største underklynger i USA og Europa.

Inden for fremstillingen af fødevarer har Danmark seks styrkepositioner. Det er især *fremstilling af kød* og *fremstilling af mejeriprodukter*, hvor Danmark har en meget stærk placering, men der er fire andre styrkepositioner, hvor Danmark også har en pæn placering i Europa og USA. Det er *fremstilling af chokolade, sukkervarer og småkager*, *fremstilling af øl og alkohol* og *fremstilling af andre forarbejdede fødevarer og fiskeri og fiskeprodukter*. De seks danske styrkepositioner beskæftiger tilsammen godt 50.000, jf. tabel 5.

Tabel 5: De danske styrkepositioner

	Beskæftigede (2006)
Landbrugsafgrøder og Animalsk produktion 1)	102.996
Fordærlige fødevarer	
Fremstilling af kød	17.596
Fremstilling af mejeriprodukter	9.555
Ikke fordærlige fødevarer	
Fremstilling af chokolade, sukkervarer og småkager	4.840
Fremstilling af øl og alkohol	4.715
Fremstilling af færdige fødevarer og ingredienser til fødevarer	4.273
Fiskeri og fiskeprodukter	9.315
Styrkepositioner i alt	50.294
Fremstilling af landbrugsudstyr og maskiner til fødevareproduktion	9.367
Øvrige fordærlige og ikke fordærlige fødevarer	12.157
Samlet beskæftigelse i den danske landbrugs- og fødevareklynge	174.814

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note 1: Eksklusiv fremstilling af landbrugsudstyr.

Den europæiske fødevareklynge, der er størst inden for de seks danske styrkepositioner er Bayern med en samlet beskæftigelse på ca. 78.000. Herefter følger Central Polen og Nordrhein-Westfalen med ca. 55.000 beskæftigede. Den danske klynge har med sine 50.000 beskæftigede en Top 4 placering, mens Bretagne med godt 37.000 beskæftigede er nr. 5 og Schweiz med 15.000 beskæftigede er den 6. største beskæftigelses koncentration inden for de 6 danske styrkepositioner.

Den danske landbrugs- og fødevareklynge har også en stor koncentration af beskæftigede inden for fremstilling af landbrugsudstyr og maskiner til fødevareproduktion, hvor de to danske

underklynger er placeret i Top 10.

I de følgende afsnit er der en mere detaljeret omtale af de danske styrkepositioner.

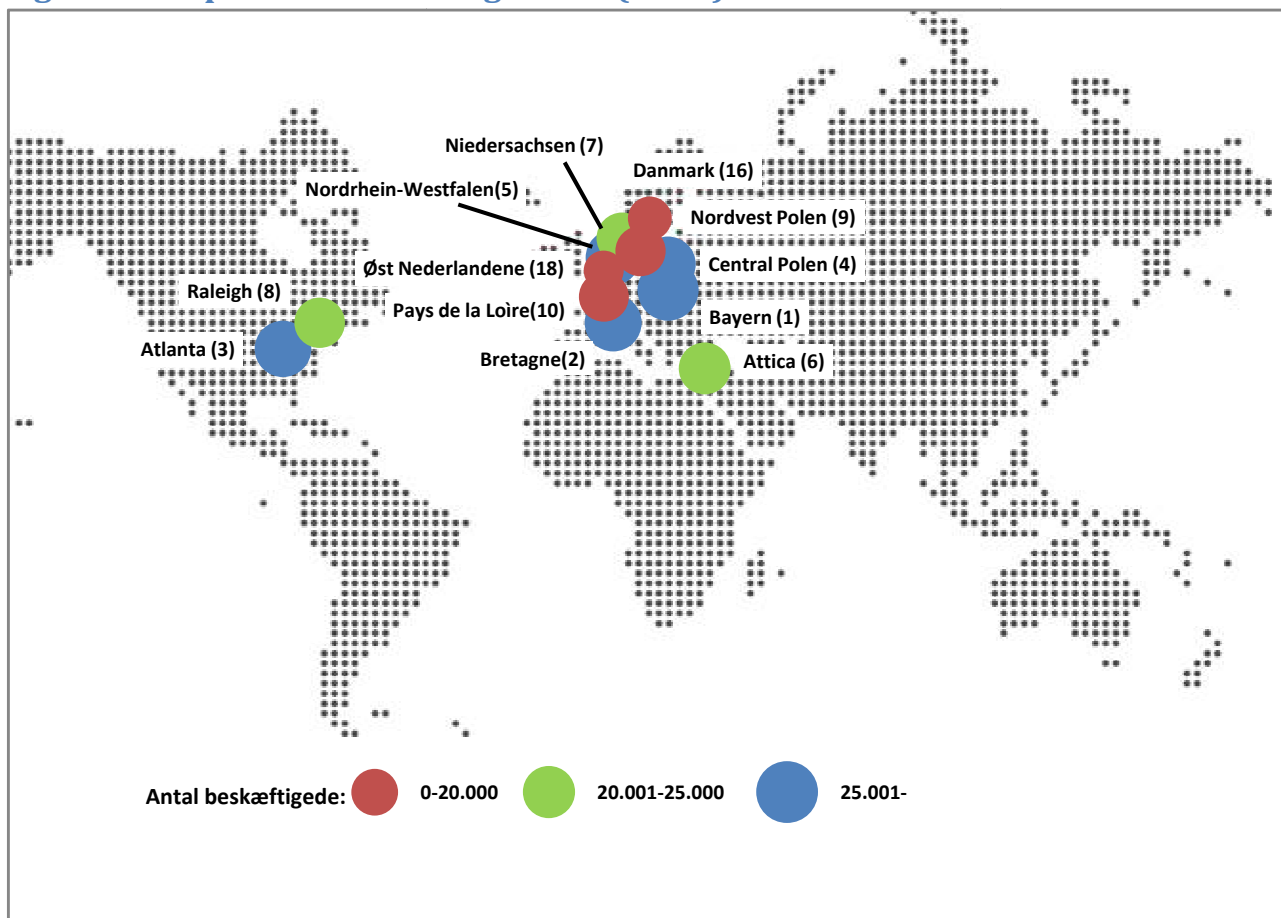
5.1. Fremstilling af kød

Der er næsten 20.000 beskæftigede på danske slagterier m.v. inden for *fremstilling af kød*. Det placerer Danmark på en 16. plads sammenlignet med de europæiske og amerikanske klynger, der også står stærkt inden for fremstilling af kød. Det kan forekomme som en beskeden placering, da den danske landbrugs- og fødevareklynge er den næststørste landbrugs- og fødevareklynge i Europa. Forklaringen er formentlig, at den danske klynge er specialiseret i svinekød, mens flere af de øvrige klynger er meget store på fremstilling af oksekød. Data giver imidlertid ikke mulighed for at skelne mellem fremstilling af henholdsvis oksekød, svinekød, fjerkræ m.v.

I hovedområdet Animalsk produktion, sondres der mellem underklyngerne *svine- og fjerkræproduktion og husdyrproduktion*. Danmark rangerer som nr. 2 på *svine- og fjerkræproduktion* og som nr. 6 på *husdyrproduktion*. Det er derfor sandsynligt, at Danmark har en af de største klynger for fremstilling af svinekød og fjerkræ.

Inden for *fremstilling af kød* ligger de største europæiske klynger i Bayern, Bretagne og Central Polen, Nordrhein-Westfalen og Attica i Grækenland med 25-35.000 beskæftigede. Danmark har med næsten 20.000 beskæftigede, som nævnt en placering som nr. 16, jf. figur 5.1.

Figur 5.1: Top 10 – Fremstilling af kød (2006)

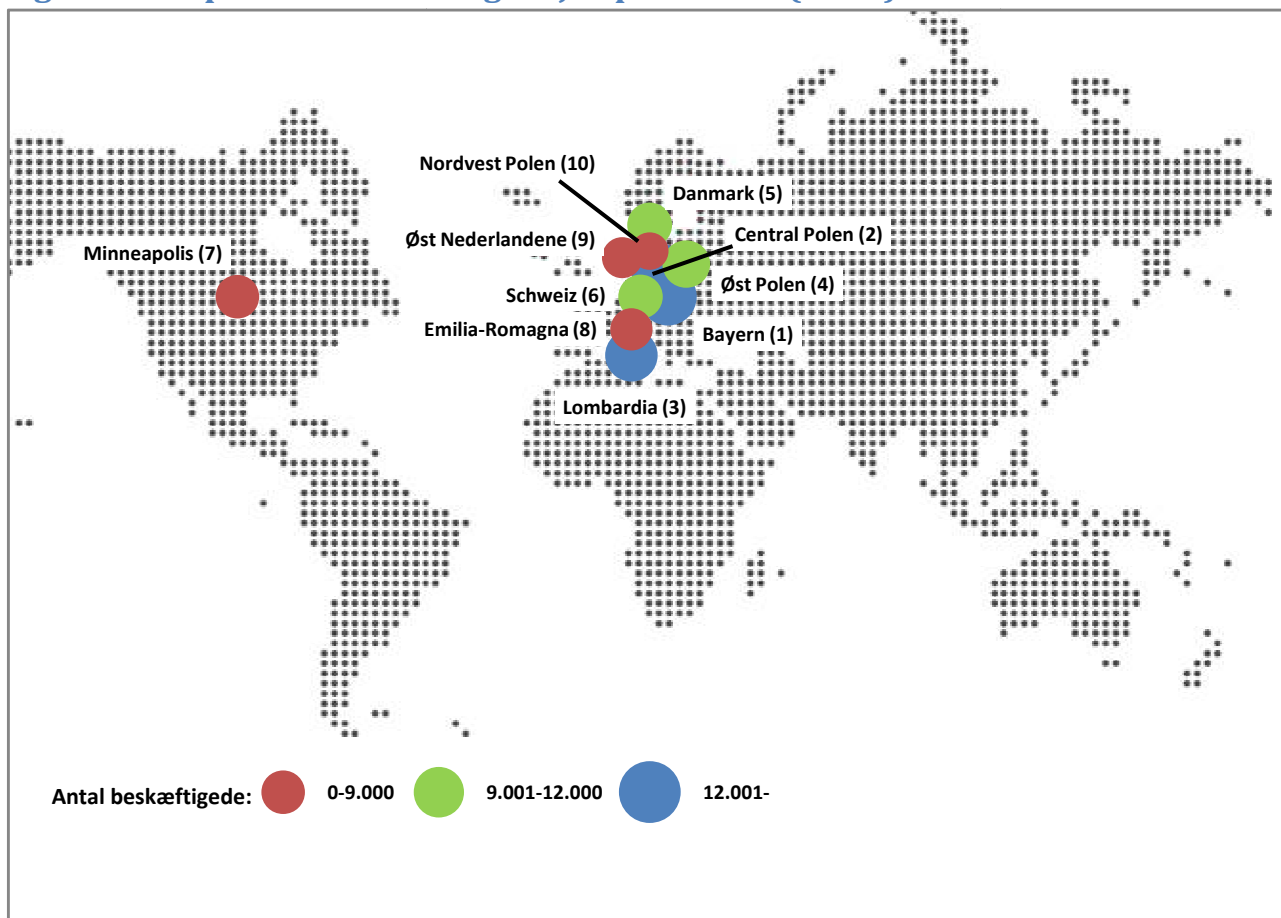
Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Top 10 er udvalgt på baggrund af de 20 største europæiske og amerikanske klynger inden for aktiviteten fremstilling af kød. Top 10 er rangeret efter antal beskæftigede og regionens andel af Top 20 beskæftigelsen.

5.2. Fremstilling af mejeriprodukter

Der er knap 10.000 beskæftigede på de danske mejerier m.v. inden for *fremstilling af mejeriprodukter*. Det placerer Danmark på en 5. plads sammenlignet med de europæiske og amerikanske klynger, der også står stærkt inden for fremstilling af mejeriprodukter.

Inden for *fremstilling af mejeriprodukter* ligger de største europæiske klynger i Bayern og Centralpolen med ca. 15.000 beskæftigede. Lombardiet i Italien og Øst-Polen har ligesom Danmark ca. 10.000 beskæftigede, jf. figur 5.2.

Figur 5.2: Top 10 - Fremstilling mejeriprodukter (2006)

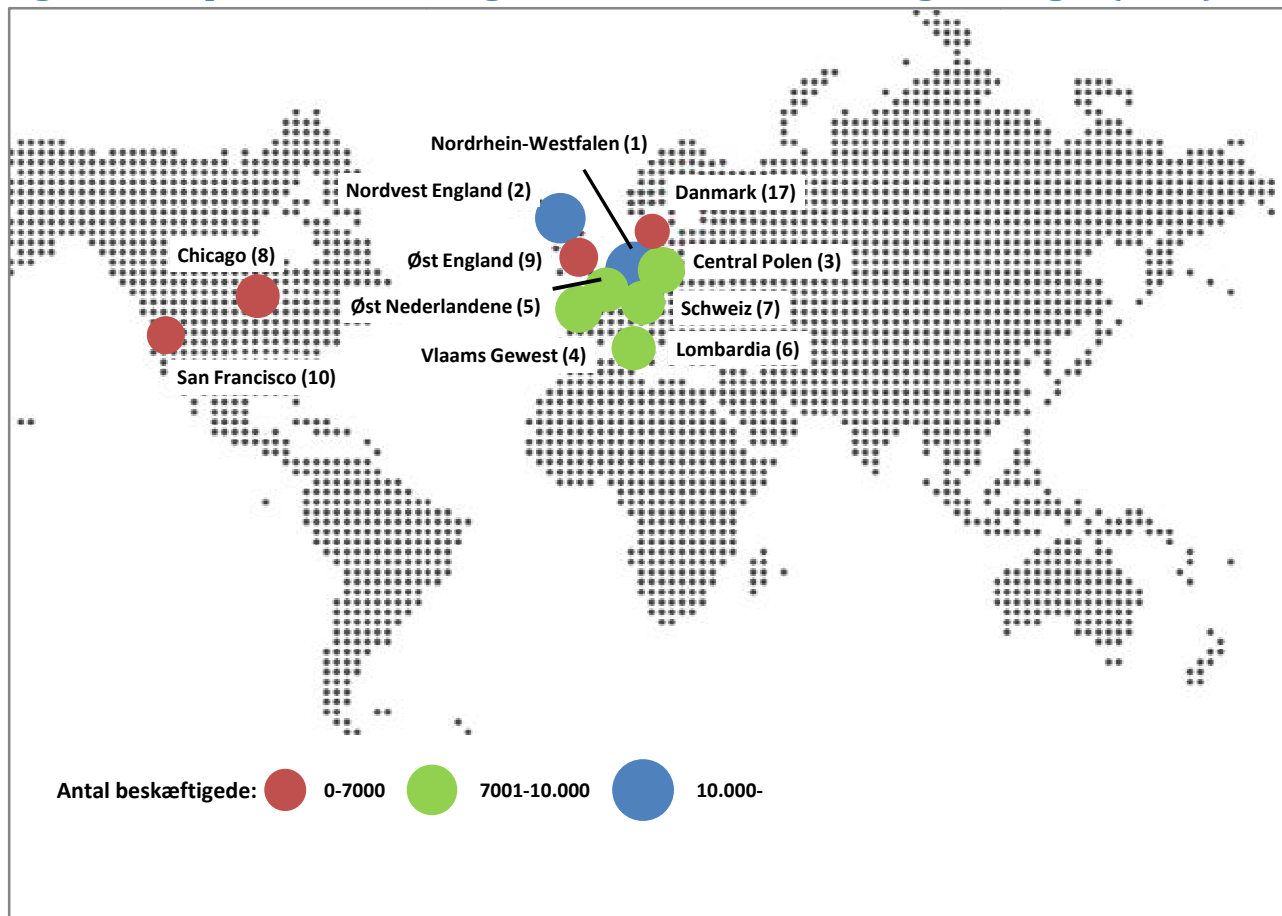

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Top 10 er udvalgt på baggrund af de 20 største europæiske og amerikanske klynger inden for aktiviteten fremstilling af mejeriprodukter. Top 10 er rangeret efter antal beskæftigede og regionens andel af Top 20 beskæftigelsen.

5.3. Fremstilling af chokolade, sukkervarer og småkager

Inden for *fremstilling af chokolade, sukkervarer og småkager* ligger de største klynger i Nordrhein-Westfalen og North-West i Storbritannien, der begge har over 10.000 beskæftigede. Andre store klynger er Centralpolen, Vlaams Gewest i Belgien, Lombardiet og Schweiz, der alle har omkring 8.000 beskæftigede. Danmark har knap 5.000 beskæftigede og en placering som nr. 17, jf. figur 5.3.

Figur 5.3: Top 10 – Fremstilling chokolade, sukkerverer og småkager (2006)

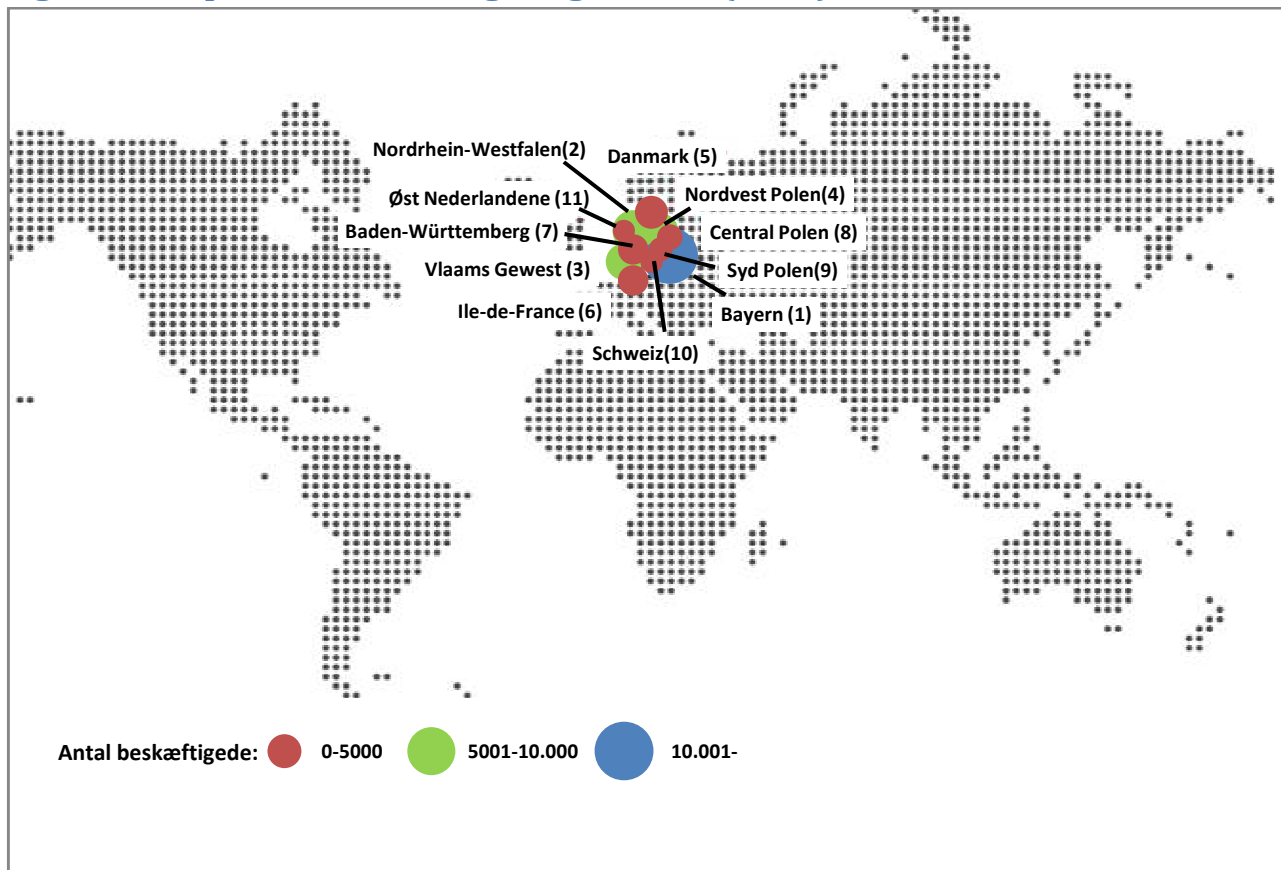

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Top 10 er udvalgt på baggrund af de 20 største europæiske og amerikanske klynger inden for aktiviteten fremstilling af chokolade, sukkerverer og småkager. Top 10 er rangeret efter antal beskæftigede og regionens andel af Top 20 beskæftigelsen.

5.4. Fremstilling af øl og alkohol

Inden for *fremstilling af øl og alkohol* ligger den største klynge i Bayern med næsten 15.000 beskæftigede. Nordrhein-Westfalen har godt 7.000 beskæftigede, mens Vlaams Gewest og Nordvest Polen har ca. 5.000 beskæftigede. Det har Danmark også, hvilket giver en placering i Top 5 inden for fremstilling af øl og alkohol, jf. figur 5.4.

Figur 5.4: Top 10 - Fremstilling øl og alkohol (2006)

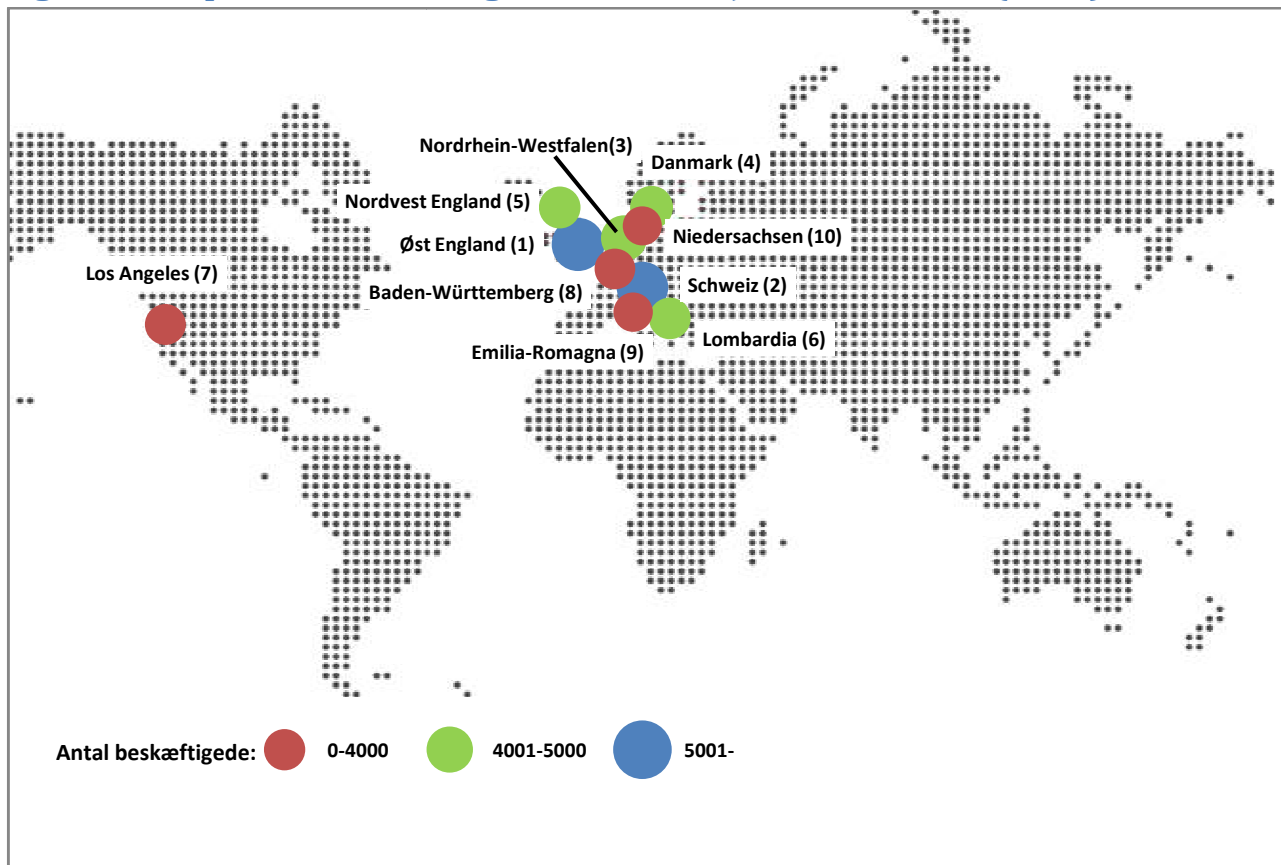

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Top 10 er udvalgt på baggrund af de 20 største europæiske og amerikanske klynger inden for aktiviteten fremstilling af øl og alkohol. Top 10 er rangeret efter antal beskæftigede og regionens andel af Top 20 beskæftigelsen.

5.5. Fremstilling af andre forarbejdede fødevarer

Inden for fremstilling af andre forarbejdede varer som færdige fødevarerretter, gær og erstatningsprodukter ligger de største klynger i East Midland og Schweiz med godt 6.000 beskæftigede efterfulgt af Nordrein-Westfallen med ca. 5.000 beskæftigede og Danmark med godt 4.000 beskæftigede, hvilket giver en placering som nr. 4, jf. figur 5.5.

Figur 5.5: Top 10 – Fremstilling andre forarbejdede fødevarer (2006)

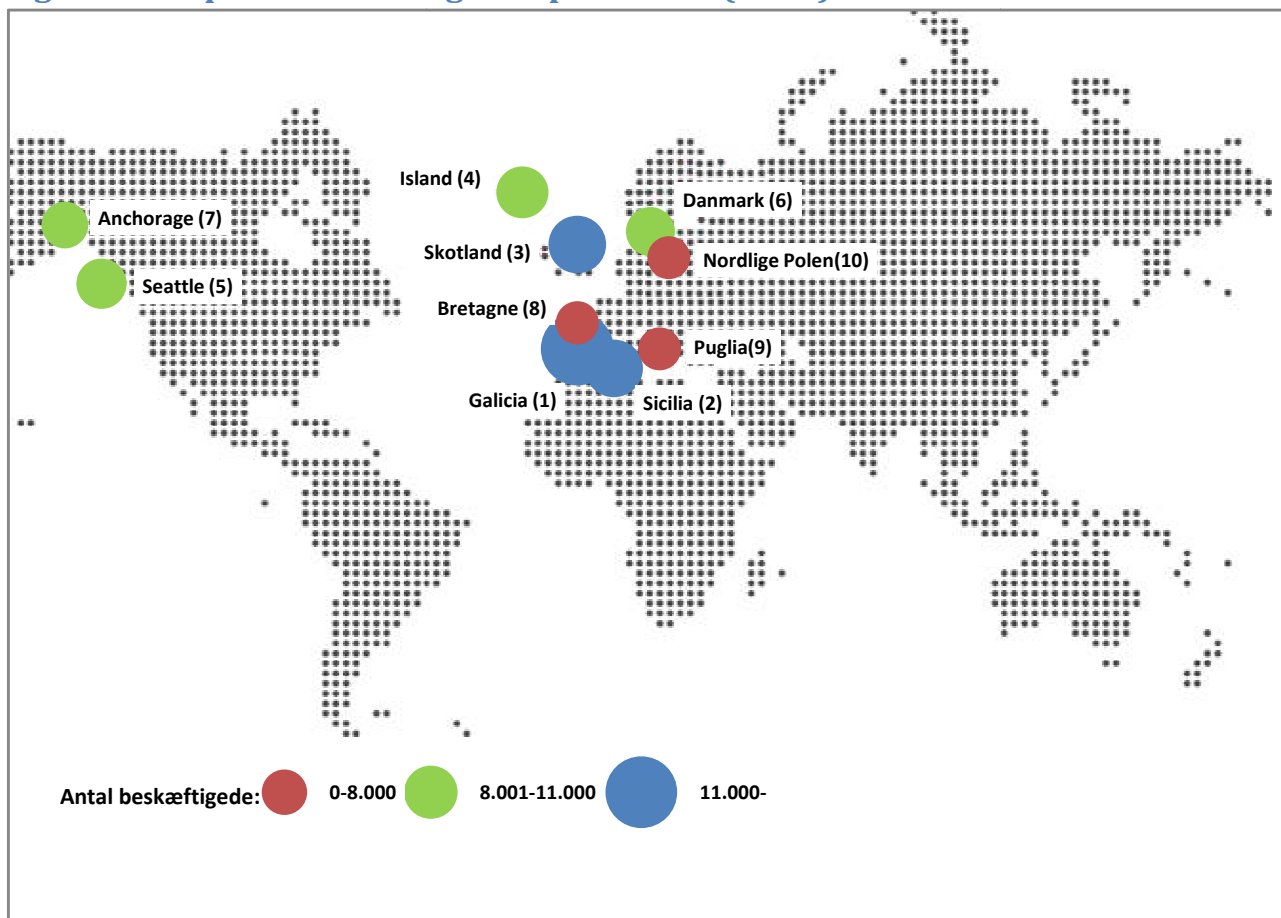

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Top 10 er udvalgt på baggrund af de 20 største europæiske og amerikanske klynger inden for aktiviteten fremstilling af andre forarbejdede fødevarer. Top 10 er rangeret efter antal beskæftigede og regionens andel af Top 20 beskæftigelsen.

5.6. Fiskeri og fiskeprodukter

I Danmark er der beskæftiget over 9.000 inden for *fiskeri og fiskeriprodukter*, der bl.a. omfatter hav- og ferskvandsfiskeri, fremstilling af fiskemel samt forarbejdning og konservering af fisk herunder fremstilling af frosne færdigretter af fisk. Kun fem regioner i Europa og USA er større end Danmark på fiskeri og fiskeriprodukter. Galicien i Spanien er den største med over 20.000 beskæftigede. Sicilien og Skotland har 13.000, og herefter følger Island med 10.000 beskæftigede, jf. figur 5.6.

Figur 5.6: Top 10 – Fiskeri og fiskeprodukter (2006)

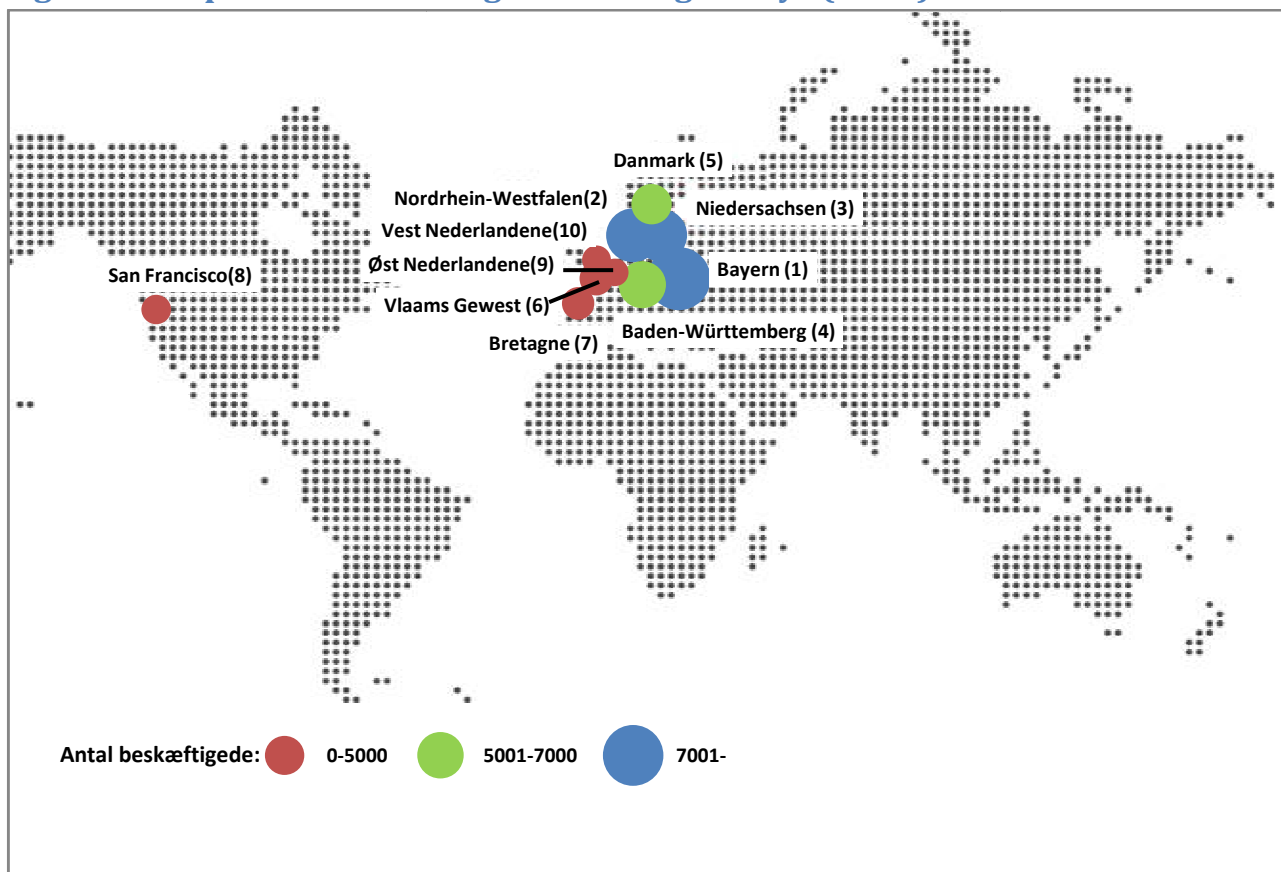
Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Top 10 er udvalgt på baggrund af de 20 største europæiske og amerikanske klynger inden for hovedområdet fiskeri og fiskeprodukter. Top 10 er rangeret efter antal beskæftigede og regionens andel af Top 20 beskæftigelsen.

6. Fremstilling af landbrugsudstyr og maskiner til fødevarerproduktion

En stort og beskæftigelsestungt område inden for den danske landbrugs- og fødeklynge er *fremstilling af maskiner til landbrug og fødevarerproduktion*.

Inden for *Fremstilling af landbrugsudstyr* ligger de største klynger i Europa, hvor det er de tyske klynger, der ligger helt i top. Bayern er med næsten 13.000 beskæftigede den største klynge inden for fremstilling af landbrugsudstyr. Danmark har omkring 5.000 beskæftigede inden for aktiviteten og en placering som nr. 5, jf. figur 6.1.

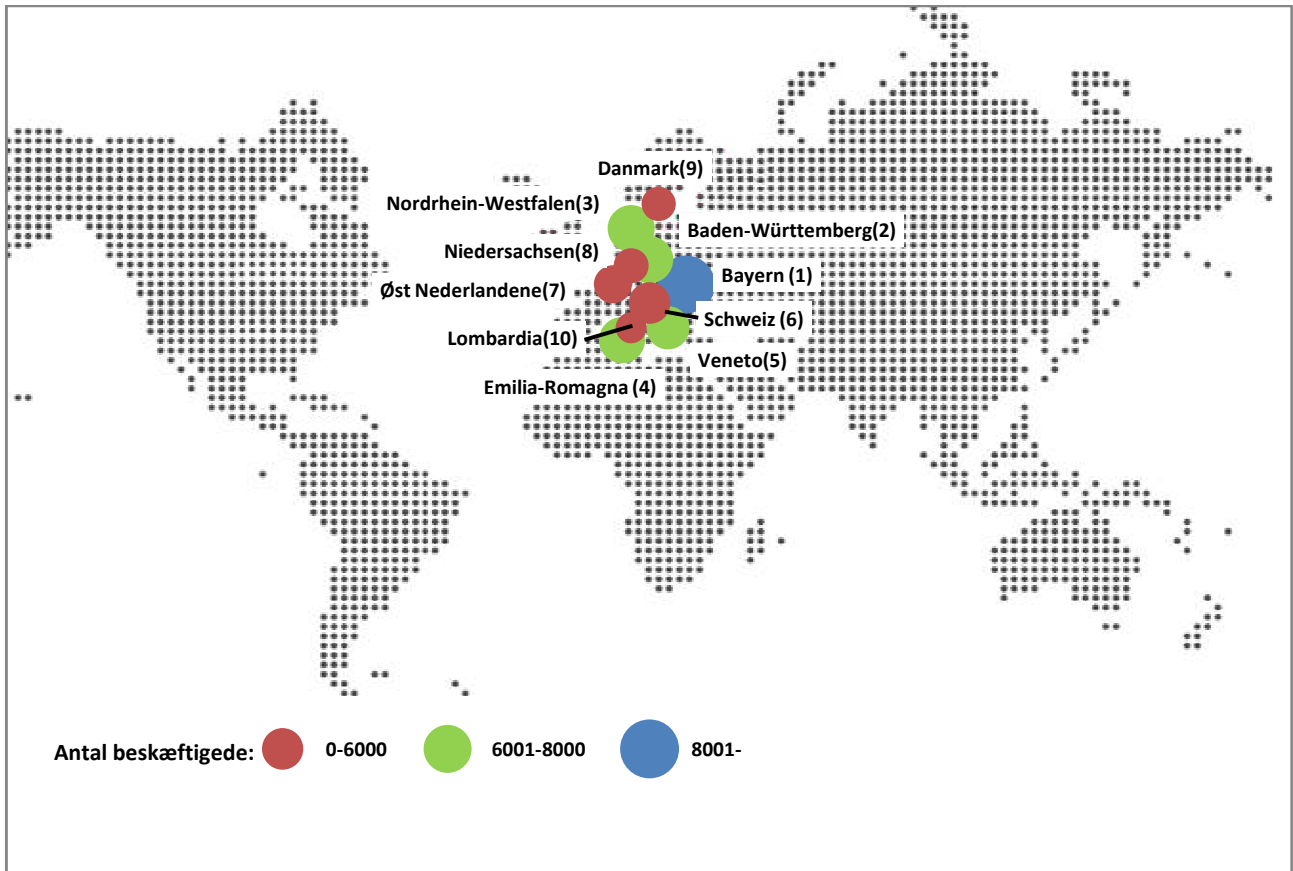
Figur 6.1: Top 10 - Fremstilling af landbrugsudstyr (2006)

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Top 10 er udvalgt på baggrund af de 20 største europæiske og amerikanske klynger inden for aktiviteten fremstilling af landbrugsudstyr. Top 10 er rangeret efter antal beskæftigede og regionens andel af Top 20 beskæftigelsen.

Inden for *maskiner til fødevarerproduktion* ligger de største klynger også i Tyskland, som har 4 klynger i Top 10 med 7-11.000 beskæftigede. Det samme har den italienske klynge i Emilia-Romagna. Herefter følger 6 klynger med 3-6.000 beskæftigede herunder Danmark med ca. 4.000 beskæftigede og en placering som nr. 9, jf. figur 6.2.

Figur 6.2: Top 10 – Fremstilling af maskiner til fødevareproduktion (2006)

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Note: Top 10 er udvalgt på baggrund af de 20 største europæiske og amerikanske klynger inden for aktiviteten fremstilling af maskiner til fødevareproduktion. Top 10 er rangeret efter antal beskæftigede og regionens andel af Top 20 beskæftigelsen.

7. Landbrugs- og fødevareeksport på verdensmarkedet

Omfanget og udviklingen i eksporten kunne være en meget interessant indikator ved benchmark af klynger. F.eks. kunne størrelsen af og ændringerne i eksportmarkedsandele være en god indikator for identificering af styrkepositioner. Desværre findes der ikke sammenlignelige data for klyngernes eksport. De kan konstrueres, men det er en meget omfattende opgave.

Det er imidlertid muligt at sammenligne eksporten af landbrugsprodukter og fødevarer på landeniveau. Ikke overraskende har de store lande, der har adskillige landbrugs- og fødevareklynger, en større eksport end små lande med kun en enkelt eller et par klynger.

Danmark havde i 2006 en samlet eksport af landbrugsprodukter og fødevarer på 109 mia. kr., hvilket rækker til en plads som nummer 11 blandt OECD landene.

Det største eksportområde er fordærvelige fødevarer med 48 mia. kr., hvilket er en betydelig eksport sammenlignet med de store lande med flere landbrugs- og fødevareklynger. Den stærke danske position skyldes den store eksport af svinekød og mejeriprodukter.

Mens Danmark således har en forholdsvis stærk position på eksport af fordærvelige fødevarer, er placeringen på ikke-fordærvelige fødevarer ret beskeden i forhold til Top 10 eksportørerne. Med undtagelse af Australien ligger Danmark med en eksport på ca. 30 mia. kr. langt fra de andre lande med store landbrugs- og fødevareklynger, der alle eksporterer væsentligt mere af ikke-fordærvelige fødevarer, jf. tabel 7.1.

Tablet 7.1: De førende eksportører af landbrugsprodukter og fødevarer (2006)

	Total	Landbrugsafgrøder	Animalsk produktion	Fisk og fiskeprodukter	Fordærlige fødevarer	Ikke fordærlige fødevarer	Ændring, eksport 2002-2006
Mia. kr.							Pct. point
USA	449,6	210,7	9,8	22,9	60,4	145,8	-2,6
Holland	371,5	139,3	12,4	11,7	73,7	134,5	0,7
Tyskland	354,9	95,4	10,6	6,5	89,0	153,4	1,2
Frankrig	331,4	135,7	15,1	7,9	61,3	111,5	-0,5
Belgien	197,2	55,2	3,2	5,5	40,5	92,7	0,2
Canada	189,0	71,0	11,9	18,7	27,1	60,3	-0,4
Spanien	185,3	81,2	4,0	13,3	26,3	60,5	0,0
Italien	184,7	69,5	0,9	3,1	24,0	87,2	0,1
Storbritannien	137,8	25,8	4,7	9,4	17,2	80,7	-0,7
Australien	110,6	41,8	4,5	5,1	44,7	14,5	-0,5
Danmark	109,1	14,0	3,5	12,9	48,0	30,6	-0,2

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database. Tabellen angiver eksporten på verdensmarkedet. Tallene for Holland og Belgien skal tolkes varsomt, da de indeholder en stor andel reeksport. Note: Eksporttallene omfatter varer og ikke tjenester. Eksport af serviceydelser inden for landbrug og fødevarer er således ikke medtaget.

Den danske eksport af landbrugsprodukter og fødevarer på 109 mia. kr. svarer til 3.4 pct. af verdensmarkedet for fødevarer. Tyskland og Frankrig har begge omkring 10 pct. af verdenshandlen med landbrugsprodukter og fødevarer, mens Spanien og Italien har knap 6 pct.

Korrigeres for antallet af klynger i landene, er derfor grund til at tro, at den danske landbrugs og fødevareklynge er en af de mest eksportintensive landbrugs- og fødevareklynger i verden. Eksempelvis svarer Danmarks landbrugs- og fødevareeksport til en tredjedel af Frankrigs, der arealmæssigt er over 12 gange større end Danmark.⁵

USA, Holland, Frankrig og Canada er de eneste lande, som placerer sig i Top 10 på eksport inden for alle fem områder på landbrugs- og fødevareområdet. I 2006 lå Danmark i Top 10 på Fiskeri- og Fiskeriprodukter (5. plads) og Fordærlige Fødevarer (5. plads). Danmark ligger dog nummer 11 blandt OECD landene på både Animalsk Produktion og Ikke-fordærlige Fødevarer. Danmarks eksport på Landbrugsafgrøder rækker til en 13. plads.

⁵ Eurostat.

De udviklede lande er trængt på verdensmarkedet af tredjeverdenslandene. I perioden fra 2002 til 2006 har Danmark næsten kunnet holde sin position på verdensmarkedet for landbrugs- og fødevarer med en beskedent tilbagegang på 0.2 pct. point. På et enkelt af de 5 hovedområder er Danmark gået frem. Det er eksporten af animalsk produktion, hvor markedsandelen er øget med 1.2 pct. point. På de andre hovedområder har Danmark tabt markedsandele.

Af de store udviklede lande er det kun Tyskland, der har forbedret sin position. Tyskland har haft en fremgang på 1.2 pct. point, mens Spanien og Italien har haft uændret markedsandele. Især USA har oplevet tilbagegang med et fald i markedsandele på 2.6 pct. point, mens UK og Frankrig har haft en mindre tilbage på henholdsvis 0.7 og 0.5 pct. point.

De vigende markedsandele for de udviklede lande viser, at den hidtidige topposition er udfordret. Hvis de udviklede lande skal bevare positionen kræver det formentlig, at der satses på nye innovative fødevarer, der opfylder forbrugernes behov for sunde og sikre fødevarer, convenient fødevarer eller fødevarer med en særlig oplevelse eller historie.

Bilag 1. Eksempler på danske virksomheder i landbrugs- og fødevareklyngen

Bilaget bygger på input fra Henning Otte Hansen, Fødevareøkonomisk Institut. Den danske landbrugs- og fødevareklynge er dannet på baggrund af branchekoder, hvilket er vist i tabellen neden for. Listen over virksomheder er ikke fyldestgørende men kun eksempler.

Virksomhedsnavn	Hovedområde	Underklynge
Sophus Fuglsang Export-Malthus	Landbrugsafgrøder	Dyrkning af afgrøder
Kongskilde industries	Landbrugsafgrøder	Fremstilling af landbrugsudstyr
Danhatch	Animalsk produktion	Svine- og fjerkræproduktion
Nordic Seafood	Animalsk produktion	Engroshandel med dyr
Polar Seafood Denmark	Animalsk produktion	Engroshandel med dyr
Sirena Group	Animalsk produktion	Engroshandel med dyr
Triplenine	Animalsk produktion	Engroshandel med dyr
Mondo Mar Marine Foods	Animalsk produktion	Engroshandel med dyr
Læsø Fiskeindustri	Animalsk produktion	Engroshandel med dyr
Chrisfish Danmark	Animalsk produktion	Engroshandel med dyr
Arla Foods	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af mejeriprodukter
Thise Mejeri	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af mejeriprodukter
Crema Ingredients	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af mejeriprodukter
Bornholms Andelsmejeri	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af mejeriprodukter
Nørager mejeri	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af mejeriprodukter
Naturmælk	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af mejeriprodukter
Danish Crown	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
Tican	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
Rose Poultry	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
Lantmännen Danpo	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
BHJ	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
DANÆG	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
Co-Ro Holding	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
Palsgaard	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
Stryhn's	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
Pharma Nord	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
Axellus	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød
Daloon	Fordævelige fødevarer	Fremstilling af kød

3-stjernet	Fordærvelige fødevarer	Fremstilling af kød
Hjalmar Nielsen	Fordærvelige fødevarer	Fremstilling af kød
Kreatina	Fordærvelige fødevarer	Fremstilling af kød
Jensens Food	Fordærvelige fødevarer	Fremstilling af kød
Vejle Eksportslagteri	Fordærvelige fødevarer	Fremstilling af kød
Oscar	Fordærvelige fødevarer	Fremstilling af kød
Kims	Fordærvelige fødevarer	Fremstilling af grønsager
Ole Flensted	Fordærvelige fødevarer	Fremstilling af grønsager
Toms	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling chokolade, sukkervarer og småkager
Dansk Cookie Industries	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling chokolade, sukkervarer og småkager
Bisca	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling chokolade, sukkervarer og småkager
Haribo Lakrids	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling chokolade, sukkervarer og småkager
Odense marcipan	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling chokolade, sukkervarer og småkager
Carletti	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling chokolade, sukkervarer og småkager
Eurogran	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling chokolade, sukkervarer og småkager
Carlsberg	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af øl og alkohol
Royal Unibrew	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af øl og alkohol
V&S Danmark	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af øl og alkohol
Harboes Bryggeri	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af sodavand
Bryggeriet Vestfyen	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af sodavand
Danisco	Ikke fordærvelige fødevarer	Anden fremstilling af forarbejdede fødevarer
Valsemøllen	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af kornprodukter
DLF-TRIFOLIUM A/S	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af kornprodukter
Credin	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af kornprodukter
Hedegaard	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af foder til dyr
Arovit Petfood	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af foder til dyr
Vital Petfood Group	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af foder til dyr
Pebas	Ikke fordærvelige fødevarer	Produktion og forarbejdning af konserves

KMC	Ikke fordærvelige fødevarer	Produktion og forarbejdning af konserver
Rynkeby Foods	Ikke fordærvelige fødevarer	Produktion og forarbejdning af konserver
Beauvais	Ikke fordærvelige fødevarer	Produktion og forarbejdning af konserver
Ardo	Ikke fordærvelige fødevarer	Produktion og forarbejdning af konserver
Axel Toft Foods	Ikke fordærvelige fødevarer	Produktion og forarbejdning af konserver
Merrild Kaffe	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af te og kaffe
Dragsbæk	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af fedt og olie
K-Salat	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af krydderi og smagsstoffer
Karup Kartoffelmelsfabrik	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af stivelsesprodukter
AKV-Langholt	Ikke fordærvelige fødevarer	Fremstilling af stivelsesprodukter
Royal Greenland	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning
A. Espersen	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning
Fiskernes Fiskeindustri	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning
Rahbæk Fisk	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning
Sæby Fiske-Industri	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning
Jeka Fish	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning
Skagerak Salmon	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning
Skagerak Pelagic	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning
Launis Fiskekonserver	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning
Hanstholm Fiskemelsfabrik	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning
Musholm Lax	Fiskeri og fiskeprodukter	Seafood bearbejdning

Bilag 2. Regionernes beskæftigelse og befolkning. Top 20, landbrugs- og fødevarerkluger

	Beskæftigelse 2006	Rangering, beskæf- tigelse	Befolkning 2006 (Mio.)	Rangering, befolkning
Bretagne, Frankrig	194 492	1	3,1	20
Ontario, Canada	187 600	2	12,7	3
Danmark	174 814	3	5,4	13
Prairies, Canada	166 800	4	5,4	14
Nordrhein-Westfalen, Tyskland	163 415	5	18,1	2
Bayern, Tyskland	156 585	6	12,5	4
Pays de la Loire, Frankrig	143 199	7	3,5	18
New South Wales, Austra- lien	127 621	8	6,9	10
Quebec, Canada	126 400	9	7,5	9
Niedersachsen, Tyskland	125 760	10	8,0	7
Central Poland, Polen	117 704	11	7,7	8
Victoria, Australien	115 346	12	5,2	15
Øst Nederlandene, Neder- landene	111 296	13	8,7	6
Rhône-Alpes, Frankrig	110 022	14	6,0	12
Aquitaine, Frankrig	106 373	15	3,1	19
Baden-Württemberg, Tysk- land	102 416	16	10,7	5
Queensland, Australien	101 019	17	4,1	17
Northwestern Poland, Polen	98 661	18	6,1	11
Emilia-Romagna, Italien	98 051	19	4,2	16
Los Angeles-Long Beach- Riverside, Californien	96 660	20	19,4	1

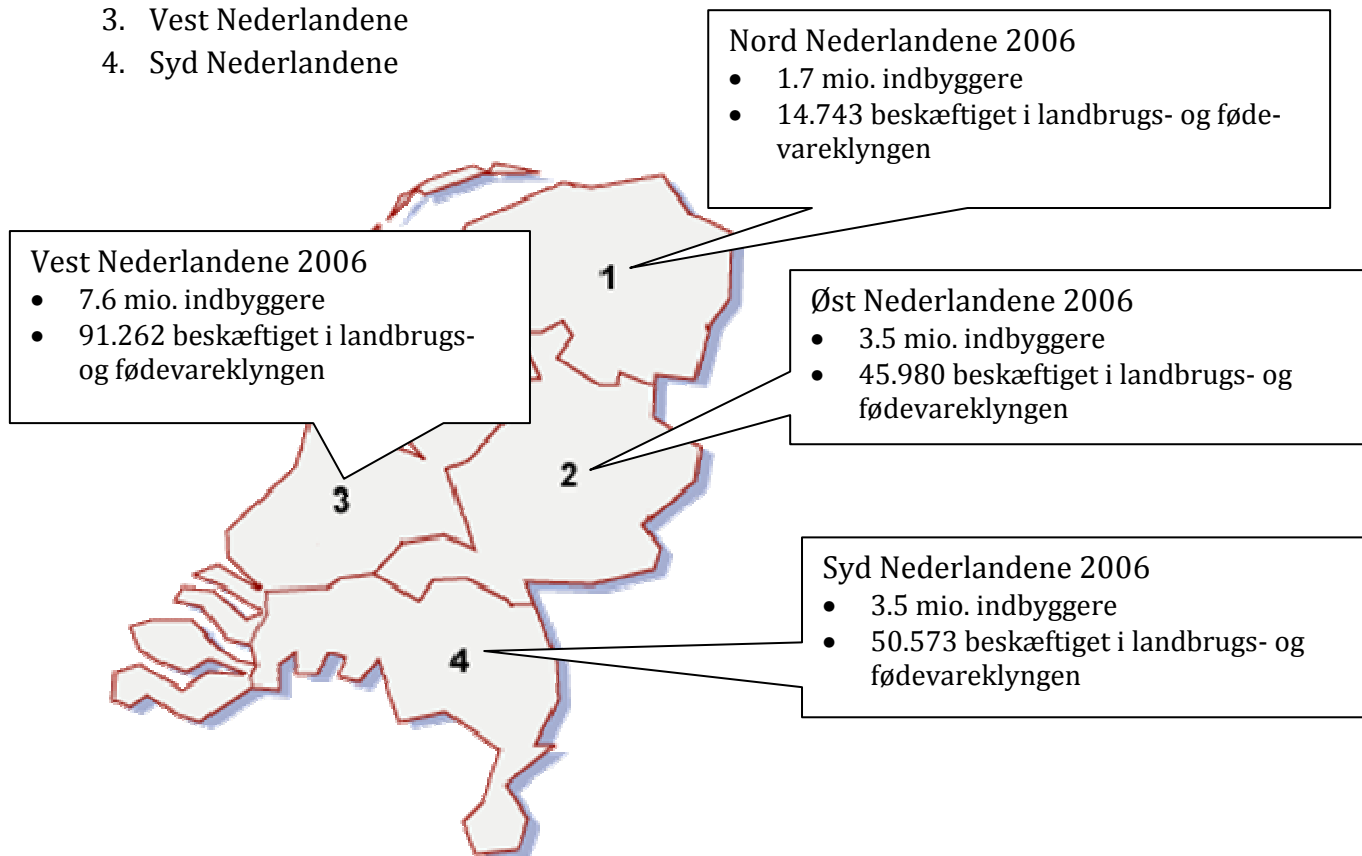
Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database, Australian Bureau of Statistics, Eurostat og Statistics Canada.

Bilag 3. De nederlandske landbrugs- og fødevareklynger

I Nederlandene boede der 16.3 mio. indbyggere i 2006, og der var 202.558 beskæftigede inden for den nederlandske landbrugs- og fødevareklynge.

I Monitor databasen er Nederlandene delt op på følgende fire NUTS 1 regioner:

1. Nord Nederlandene
2. Øst Nederlandene
3. Vest Nederlandene
4. Syd Nederlandene

Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database og Eurostat.

Arealmæssigt hører Nederlandene til de små lande som Danmark, hvilket kunne begrunde at Nederlandene blev opfattet som én økonomisk region. Der er imidlertid en ret markant forskel på landbrugs- og fødevareproduktionen mellem de nederlandske regioner, jf. tabel 1.

Tabel: Den nederlandske landbrugs- og fødevareklynge (2006)

Antal beskæftigede i den nederlandske landbrugs- og fødevareklynge (2006)						
	Landbrugs- afgrøder	Animalsk pro- duktion	Fordærlige fødevarer	Ikke fordærlige fødevarer	Fiskeri og fiskepro- dukter	Regionens samlede klyngebeskæftigelse
3. Vest Nederlandene						
	54.164	7.372	8.720	18.806	2.200	91.262
1. Nord Nederlandene	5.165	2.162	4.666	2.650	100	14.743
2. Øst Nederlandene	18.429	6.318	10.651	8.378	2.204	45.980
4. Syd Nederlandene	21.777	6.883	7.138	14.675	100	50.573
Øst Nederlandene						
	45.371	15.363	22.455	25.703	2.404	111.296
Samlet beskæftigelse	99.535	22.735	31.175	44.509	4.604	202.558
Underklyngens andel af regionens landbrugs- og fødevareklynges samlede beskæftigelse (2006)						
	Landbrugs- afgrøder (pct.)	Animalsk pro- duktion (pct.)	Fordærlige fødevarer (pct.)	Ikke fordærlige fødevarer (pct.)	Fiskeri og fiskepro- dukter (pct.)	Regionens samlede klyngebeskæftigelse = 100 pct.
3. Vest Nederlandene						
	59	8	10	21	2	91.262
1. Nord Nederlandene	35	15	32	18	1	14.743
2. Øst Nederlandene	40	14	23	18	5	45.980
4. Syd Nederlandene	43	14	14	29	0	50.573
Øst Nederlandene						
	41	14	20	23	2	111.296
Kilde: Monitor Group's Global Cluster Database.						